

Francisco Valdés Guzmán (1890-1969)

Por Manel Herrera Savall

Francisco Valdés Guzmán va néixer a Madrid el 22 de març de 1890, i va morir a Palma el 29 de setembre de 1969. Era fill de Perfecto Valdés, militar i Guàrdia Civil, i de Misericordia Guzmán Bueno. Va ser metge cirurgià i traumatòleg.

Ingressa un curt període en un Seminari i estudia els primers cursos de batxillerat a Madrid. Com a conseqüència d'un canvi de destinació del seu pare, que és anomenat Cap de Policia a Barcelona, es trasllada a la Ciudad Comtal; acaba el batxillerat a l'*Instituto General Técnico*, i es matricula a la Facultat de Medicina barcelonesa l'any 1907. Compagina l'estudi de la llicenciatura amb una feina com a mosso de farmàcia. És alumne intern pensionat a 1912, i obté la llicenciatura a Barcelona el juliol de 1913; destaca per la seva habilitat en la dissecció. A 1914, és metge per oposició del Departament anatòmic de l'Hospital de la Santa Creu (director Felip Margarit), i posteriorment, subdirector del mateix centre.

Rep per part del polític liberal Dr. Frederic Llansó Seguí i de l'industrial Josep Pons Menéndez, una oferta de trasllat a Ciutadella, i s'estableix de forma privada a la Clínica Mezquida (Futura Clínica Municipal de Ciudadela). L'any 1916, ajudat per subscripció popular, inaugura una instal·lació de Raigs X. Es relaciona amb les elits menorquines (tertulia Quadrado, famílies aristòcrates, Cercle Mercantil), amb la clerecia de l'Obospat i amb la Casa Salesiana (associació dels ex alumnes). En base a dades obtingudes de la premsa, realitza con èxit més de 400 intervencions quirúrgiques a pacients menorquins i mallorquins afectats de patologia abdominal, traumatològica, cirurgia toràcica, ginecològica i urològica. Publica nombrosos articles de divulgació científica, normes higièniques, temes religiosos apològics y patriòtics a *El Iris* diari catòlic de Ciutadella i *El Bien Público* i a la revista privada *Gaceta Médica* de la palmesana Clínica Villalonga.

Es col·legia a Palma el 29 d'abril de 1918. A 1920 realitza una estància a l'*Hôpital de Sant Louis de París*, per a practicar tècniques quirúrgiques urològiques, cistoscòpies i cateterismes vesicals. En aquestes dates es realitza un empelt testicular antropoide (trasplantament) de ximpanzé a un home. L'any 1923 se casa a Maó, amb Margarita Sintas Moll, filla d'un ric propietari rural. Els padrins de la boda eren els doctors Antonio Alorda i Servera i Bernardo Juan Juan. Un any més tard, a 1924, funda la *Clínica Valdés* al carrer Antillón, l'arquitecte és Guillermo Forteza Piña; la institució funciona fins l'any 1963.

Publica diversos articles en el BCPMB, la RBM entre ells: *La intervención precoz como único tratamiento para curar la apendicitis* (1922), *Los injertos óseos y la Cirugía ortopédica de las articulaciones* (1925), *Comentario al tratamiento de un aneurisma arterial poplíteo mediante extirpación del saco aneurismático* (1930). En el VII Congrés de Metges de Llengua Catalana presenta el *Tractament cruent*

de la *tuberculosis vertebral* (1932) i, més endavant, *Traumatología de la articulación del codo* (1936).

El 23 de novembre de 1934 es anomenat vici cònsol de Portugal a les Illes Balears, càrrec que exerceix durant 33 anys. El mateix any és anomenat president de la *Congregación de la Presentación y de San Alonso de los Jesuitas*, i de l'*Academia de Modelaje de Dibujo Artístico de los Jesuitas*. Publica nombrosos articles en el seminari *El Luchador* de los Jesuitas. Es també membre actiu de la *Hermandad Médico Farmacéutica de San Cosme y Damián*. A la junta general extraordinària del 19 de setembre de 1935 es escollit comptador del *Colegio de Médicos*.

L'inici de la Guerra Civil el sorprèn quan estiuja a Menorca. Familiars de la seva dona són represos per les autoritats republicanes de la illa. Els doctors Valdés, Salord i López són obligats a organitzar en el Seminari de Ciutadella un Hospital de Sang, destinat preferentment a l'atenció sanitària de soldats menorquins i milicians catalans ferits, procedents, en la seva major part, de la columna Bayo, en retirada de la invasió a la costa mallorquina.

A final de novembre de 1936, gràcies a les gestions del cònsol de França i el de Bèlgica (José Casanovas Obrador), i després de diverses peripècies com ser descoberts al embarcar-se al poble de Es Castell (Villa Carlos), el matrimoni Valdés Sintas, els seus fills, dos fills del Sr. Casanovas, membres de la família Lacy i diverses persones més, aconsegueixen escapar del Port de Maó en un vaixell de l'armada francesa, el *Contratorpedier Tartu*, una "nau neutral" encarregada del bloqueig naval antibèl·lic i de la protecció del comerç en el Mediterrani oriental.

De tornada a Palma re emprèn la seva activitat professional, participa en actes patriòtics i a la Comissió Gestora de l'Ajuntament de Palma, ocupa els càrrecs de regidor i tinent de Batlle durant els anys 1938 i 1939. En el Consistori palmesà és president de la Comissió de Foment i Sanitat de l'Ajuntament, i s'interessa per temes urbanístics, mercats sanejament d'aigües o problemes higiènics relacionats amb la distribució làctia, entre d'altres.

De 1939 a 1941 és President del *Centre Cultural Mallorquí*. El 15 de setembre de 1939 se li concedeix el grau d'oficial de la Corona d'Itàlia. A 1939 publica el llibre *Solidaridad Hispano Portuguesa*. L'any 1940 realitza un curs d'especialització a París amb els doctors Marion i Dumartel. Un any més tard, realitza un viatge d'estudis a Alemanya i contacta amb el professor Otto Wolf a la *Clínica Schmiuden* de Frankfurt, on es familiaritza amb diverses tècniques de radiologia: neumoperitoneu, broncografia, medul·lografia i pielografia amb contrastes iodats.

El 20 de març de 1944, rep el premi de natalitat provincial per fills vius, la parella Valdés-Sintas va tenir 13 fills. El mateix any ingressa a la RAMCP amb el discurs

Aportaciones a la Clínica quirúrgica. Continua col·laborant amb el *Boletín Provincial del Colegio de Médicos* i la *Revista Balear de Medicina*.

El 1947 realitza un viatge a Nova York «a conèixer la darrera paraula en la cirurgia yanqui», on visita el *Medical Center* de la *University of Columbia*, el *NY Orthopedic Hospital*, el *Presbyterian Hospital*, el *Sloane Hospital*, la *Vanderbilt Clinic* i el *Neurological Institut*. Les seves experiències les comenta en un opuscle titulat “Casa de curació quirúrgica. Nuestra Señora de las Misericordias”, amb *Comentarios de un viaje a Nueva York*. Entre les consideracions cal destacar els relacionats amb la infermeria americana i les seves especialitzacions, el disseny i la modernitat dels quiròfans, els nous materials protètics per traumatologia i cirurgia vascular, la utilització de nous antibiòtics com l'estreptomina i els avantatges de l'ús d'equips nous i nous gasos anestèsics la realització d'anestèsies mixtes, la curarització, etc...

El 1949 llegeix el discurs de la RAMCP: *Nuestra actitud ante los problemas biológicos*, amb gran contingut filosòfic. Amb la col·laboració del meteoròleg José María Jansa Guardiola publica al 1951 *Hidrología subterránea de la isla* en la *Revista de Geofísica* de Madrid. També publica diversos capítols del llibre *Tratamiento de las fracturas* de los Drs. Juan i Mariano Sanz Ramos (Gráficas Orbe). El doctor Valdés col·labora en els capítols de fractures de pelvis, húmer i fèmur, que il·lustra amb 46 fotografats. El 1953 es anomenat cavaller de la *Ordre de la Santé* pel govern francès de Chevalier.

El 1955 publica *Las instituciones sanitarias en la mente del Papa*, opuscle baix l'auspici de les Acadèmies Deontològiques de San Cosme i San Damián. El 1956, obté, amb la màxima puntuació, el grau d'aptitud per ser Cap de Clínica en l'especialitat de Cirurgia General celebrat en la Facultat de Medicina de Madrid. Inaugurada la RSSS del INP “Virgen de Lluch” aquell mateix any, es publica el seu nomenament, però no realitza cap activitat al Centre.

El 1963 es tanca la Clínica Valdés i es ven l'edifici. L'abril de 1967 la Reial Acadèmia Nacional de Medicina, li concedeix el títol d'Acadèmic Corresponsal per la seva rellevant personalitat científica. El 1969, pronúncia un discurs a la RAMCP sobre *La evolución de la cirugía*.

El 29 de setembre de 1969, als 79 anys, va morir en el seu domicili particular del carrer de la Salud (el Terreno), com a conseqüència de un carcinoma pancreàtic. El dia 1972, la seva viuda, Margarita Sintas, recull, a títol pòstum, la condecoració de la *Orden del Infante Enrique el Navegante*, de la República Portuguesa.